

272 с.

2. Синьов В. М. Основи інклюзивної освіти. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018.

312 с.

3. Таранченко О. М. Універсальний дизайн в освіті. Київ: Педагогічна думка, 2019. 120 с.

4. Савченко О. Я. Сучасні педагогічні технології в освіті. Київ: Освіта, 2018. 192 с.

5. Кабанська Т. В. Інклюзивна освіта в закладах дошкільної освіти. Харків: Основа, 2021. 160 с.

Яйленко Вікторія,

старша викладачка кафедри дошкільної освіти,
Маріупольський державний університет, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Образотворча діяльність має особливу цінність для дітей з особливими освітніми потребами (ООП), оскільки вона поєднує в собі можливості розвитку, корекції та самовираження. Це не лише вид творчості, а й ефективний педагогічний і терапевтичний інструмент.

Проблема образотворчої діяльності дітей з особливими освітніми потребами (ООП) досліджувалася як у сучасній вітчизняній (Оксана Базилевська, Олена Вознесенська, Алла Колупаєва та ін.) [1; 2; 3] так і в зарубіжній (Віктор Левенфельд, Рода Келлог, Кеті Малькіоді, Едіт Крамер, Джудіт Рубін та ін.) науці в межах дошкільної педагогіки, спеціальної педагогіки, психології та арт-терапії [5; 6].

Систематичний підхід до визначення стадій розвитку, символічних значень та емоційних сигналів, розроблених Родою Келлог, збагатив галузі дитячої психології, освіти та арт-терапії. Визнання того, що дитячі малюнки слугують відображенням їхнього внутрішнього світу, дозволяє дорослим створювати сприятливе середовище, яке забезпечує здоровий розвиток дітей з особливими освітніми потребами. Основоположні принципи роботи з дітьми Роди Келлог допомагають практикам в інтерпретації та оцінці дитячих малюнків. Віктор Левенфельд впроваджував ідеї щодо терапевтичного використання творчої діяльності в мистецтві; довів, що естетичний, соціальний, фізичний, інтелектуальний та емоційний розвиток дітей відображається в їхньому мистецтві. Кеті Малькіоді розробила інноваційну модель для сприяння одужанню після травми та відновлення здоров'я та благополуччя засобами експресивної арт-терапії. Едіт Крамер та Джудіт Рубін розглядали арт-терапію як засіб реабілітації дітей з психічними або соціально-психологічними проблемами [5; 6].

Алла Колупаєва розробила психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами, стратегії позитивного втручання. Окрему увагу авторка приділяє проблемам, зумовленим війною та її наслідками [4].

Оксана Базилевська розглядає образотворчу діяльність дітей з особливими освітніми потребами як засіб соціокультурного інтегрування [1].

Дослідники переконані, що образотворча діяльність є важливим засобом самовираження дітей з особливими освітніми потребами. Діти, які мають труднощі з мовленням або комунікацією, часто не можуть повноцінно передати свої думки словами. Через малювання, ліплення чи аплікацію вони виражають емоції, переживання, бажання. У цьому сенсі образотворча діяльність стає своєрідною «мовою», доступною кожній дитині.

Не менш важливою є емоційно-терапевтична цінність образотворчої діяльності. Творчий процес допомагає знижувати тривожність, напруження, страхи. Повторювані дії (розфарбовування, нанесення мазків, робота з пластиліном) заспокоюють і стабілізують емоційний стан. Саме тому елементи арт-терапії широко використовуються у роботі з дітьми з ООП.

Образотворча діяльність активно сприяє розвитку пізнавальних процесів. У процесі творчості діти вчаться сприймати кольори, форми, розміри, просторові відношення. Розвивається увага, пам'ять, мислення, уява. Для дітей з особливими потребами це має особливе значення, адже навчання відбувається через практичний, наочний досвід.

Велике значення має і розвиток дрібної моторики. Робота з олівцем, пензлем, ножицями чи пластичними матеріалами зміцнює м'язи руки, покращує координацію рухів. Це, у свою чергу, позитивно впливає на мовленнєвий розвиток, що особливо важливо для дітей із мовленнєвими порушеннями.

Ще одна важлива складова – соціалізація. Спільна художня діяльність (колективні роботи, групові заняття) навчає дітей взаємодіяти, домовлятися, ділитися матеріалами, допомагати одне одному. Це сприяє формуванню соціальних навичок і відчуття приналежності до групи.

Образотворча діяльність також має корекційно-розвивальний потенціал. Вона дозволяє м'яко впливати на розвиток дитини, враховуючи її індивідуальні можливості. Через спеціально підібрані завдання педагог може коригувати сенсорні порушення, розвивати координацію, формувати цілеспрямованість і самостійність.

Важливо й те, що така діяльність формує позитивну самооцінку. Дитина бачить результат своєї праці, отримує схвалення від дорослих і однолітків, відчуває успіх. Для дітей з ООП, які часто стикаються з труднощами, це має особливе значення.

Крім того, образотворча діяльність є доступною та гнучкою. Вона легко адаптується під можливості кожної дитини: можна змінювати складність завдань, використовувати різні матеріали, темп роботи. Це дозволяє залучити до творчості навіть тих дітей, які мають значні порушення розвитку.

Отже, цінність образотворчої діяльності для дітей з особливими освітніми потребами полягає в її універсальності: вона одночасно розвиває, коригує, підтримує емоційний стан, сприяє соціалізації та дає дитині можливість відчутти

себе успішною. Саме тому вона є невід'ємною складовою інклюзивної дошкільної освіти.

Образотворча діяльність дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами (ООП) має низку специфічних характеристик, які зумовлені особливостями їхнього психофізичного розвитку, пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери та сенсорного досвіду. Водночас саме художня діяльність часто стає для таких дітей одним із найбільш доступних і ефективних способів самовираження.

Передусім, така діяльність характеризується індивідуалізованістю проявів. Кожна дитина з ООП по-своєму сприймає навколишній світ і відображає його у малюнку, ліпленні чи аплікації. Часто спостерігається відхід від реалістичного зображення: образи можуть бути спрощеними, символічними або фрагментарними. Це не є недоліком, а свідчить про особливий спосіб мислення та сприймання.

Важливою ознакою є залежність від рівня розвитку сенсорної сфери. Діти можуть мати труднощі з розрізненням кольорів, форм, просторових відношень. У зв'язку з цим їхні роботи можуть виглядати менш деталізованими або містити неточності. Водночас використання різних матеріалів (фарби, пластилін, природні матеріали) стимулює сенсорний розвиток і допомагає краще пізнавати властивості предметів.

Ще однією характеристикою є особливості моторного розвитку. Недостатня сформованість дрібної моторики, координації рухів впливає на техніку виконання робіт: лінії можуть бути нерівними, рухи – невпевненими. Тому важливо підбирати доступні інструменти (товсті олівці, пензлі, штампи) та поступово ускладнювати завдання.

Образотворча діяльність таких дітей часто має виражений емоційний характер. Через малювання чи ліплення дитина передає свої переживання, настрій, внутрішній стан. Особливо це важливо для дітей, які мають труднощі у вербальному спілкуванні. Малюнок стає своєрідною «мовою», через яку вони можуть комунікувати з дорослими та однолітками.

Також характерною є потреба у підтримці та структурованості діяльності. Діти з ООП нерідко потребують чітких інструкцій, поетапного пояснення, візуальних підказок. Самостійна організація діяльності може бути ускладненою, тому роль педагога полягає у створенні умов, які сприяють успіху дитини.

Слід зазначити і знижену або нестійку мотивацію до діяльності, що може проявлятися у швидкій втомлюваності, втраті інтересу. У таких випадках важливо використовувати ігрові прийоми, змінювати види діяльності, враховувати інтереси дитини.

Водночас образотворча діяльність має значний корекційно-розвитковий потенціал. Вона сприяє розвитку дрібної моторики та координації рухів; формуванню сенсорних еталонів; розвитку уяви, мислення, мовлення; зниженню

емоційного напруження; формуванню соціальних навичок через спільну творчість.

Особливістю також є необхідність адаптації методик. Для дітей з різними порушеннями (наприклад, РАС, порушення мовлення, інтелектуальні труднощі) добираються різні підходи: використання альтернативної комунікації, сенсорних матеріалів, спрощених завдань, повторюваних дій.

Отже, образотворча діяльність дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами характеризується індивідуальністю, емоційною насиченістю, залежністю від сенсорного та моторного розвитку, потребою у педагогічній підтримці та значним корекційно-розвивальним потенціалом. За умови правильної організації вона стає ефективним засобом розвитку, соціалізації та самовираження дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевська Оксана. Образотворча діяльність учнів з особливими освітніми потребами як засіб соціокультурного інтегрування. *Педагогіка вищої та середньої школи. Вип.44.* 2015. С. 136-140.
2. Вознесенська Олена. Арт-терапевтична освіта: аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду. К: Золоті ворота, 2019.
3. Колупаєва А. А., Таранченко О.М. Педагогічні технології інклюзивного навчання : навч.-метод. посібник / А. А. Колупаєва, О.М. Таранченко. К.: Видавнича група «Атопол», 2015. 136 с.
4. Колупаєва А. А., Таранченко О.М. Супровід і навчання дітей з особливими освітніми потребами. Практичний кейс. Кенгуру, 2025.
5. Lovenfeld Viktor. Creative and mental growth. URL: https://dn790001.ca.archive.org/0/items/creativementalgr00lowe_0/creativementalgr00lowe_0.pdf (дата звернення 20.03.2026)
6. Kellogg Rhoda. Analyzing Children's Art. URL: <file:///C:/Users/DELL/Downloads/Coss1971KellogBookRev.pdf> (дата звернення 20.03.2026)
7. Звєкова В.К. Розвиток творчої активності дітей з особливими освітніми потребами під час гурткової роботи. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика.* 2(106). 2023. С. 68-75.